

Золотаренко Т. А. Репрезентація вербального і невербального інвективного поведіння говорячого в конфліктному дискурсі.

Стаття присвячена вивченню особливостей репрезентації інвективної стратегії говорячого в англоязычному художественному конфліктному дискурсі через призму лінгвоперсоналогії, комунікативної конфліктології, прагматики і емотиології. Визначені вербальні і невербальні засоби, за допомогою яких ідентифіковано інвективне поведіння комуніканта в англоязычному конфліктному дискурсі; виявлені його емотивні і прагматичні характеристики; розкрито специфіку інвективної дискурсивної стратегії в художественному конфліктному дискурсі.

Ключові слова: інвективне поведіння говорячого, вербальні засоби, невербальні засоби, інвективна стратегія, англоязычний художественний конфліктний дискурс.

Zolotareno T. O. Representation of the Speaker's Verbal and Non-Verbal Invective Behaviour in Conflict Discourse.

The article investigates the ways the speaker's invective strategy is represented in English fictional conflict discourse through linguistic personology, communicative conflictology, pragmatics and emotiology. The article reveals the verbal and non-verbal means by which the invective language personality is recognised in English fictional conflict discourse with the focus on the emotive and pragmatic characteristics. The invective discourse strategy is outlined, the main speech acts of its implementation in English fictional conflict discourse are singled out.

Keywords: invective behaviour, verbal means, non-verbal means, invective strategy, English fictional conflict discourse.

Капранов Я. В.

Київський національний лінгвістичний університет

НОСТРАТИЧНА ЛІНГВІСТИКА: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті представлено етапи наукових пошуків масового споріднення мов світу як основного завдання ностратичної лінгвістики; запропоновано визначення поняття “ностратична прамова” / “праностратична мова”; проаналізовано хронологічно-просторові наукові етапи становлення ностратичної лінгвістики: від допроедевітичного (парного порівняння мовних сімей, проедевітичного (порівняння трьох мовних сімей), класифікаційного (представленого індоєвропейською, картвельською, афроазійською, уральською, дравідійською й алтайською сім'ями (В. М. Ілліч-Світич)) до дослідницько-таксономічного (розширення складу ностратичної макросім'ї) етапів.

Ключові слова: масове споріднення мов, ностратична лінгвістика, “ностратична прамова” / “праностратична мова”, допроедевітичний, проедевітичний, класифікаційний і дослідницько-таксономічний етапи.

Ностратична лінгвістика як окремий напрям макрокомпаративістики намагається, з одного боку, переглянути сформульовані вченими ХІХ ст. ключові положення щодо *родинних зв'язків мов* [15, с. 3], а з іншого, – розробляє нову методологію дослідження масового споріднення мов, спираючись на прийоми внутрішньої (ступінь близької спорідненості мов, мовних груп, підгруп тощо в межах однієї мовної сім'ї) і зовнішньої (ступінь далекої спорідненості як мовних сімей між собою, так і окремих мов, мовних груп, підгруп тощо цих та інших мовних сімей (як на основі генетичних відповідників конкретного рівня, так і реконструйованого(-их) архетипу(-ів) / етимону(-ів))) реконструкції.

Традиційний погляд на теорію про спорідненість і спільність походження

слов'янських й низки інших індоєвропейських мов запропонував М. В. Ломоносов [4, с. 33; 10]. Згадаємо також У. Джоунза, який у 1786 р. разом зі своїм колегою Ч. Уїлкінзом представив засновану ним у 1784 р. у м. Калькутта "Asiatick society", де було визначено, що "санскритська мова, якою б давньою вона не була, має унікальну структуру, досконалу, за грецьку, багатшу, за латину, і більш витончену, ніж вони обидві; разом з тим, ця мова має більшу схожість (англ. *affinity*) з цими двома як у плані дієслівних коренів, так і у плані граматичних форм; насправді, ці три мови є такими "сильними", що жоден філолог не міг би дослідити їх без того, щоб не вірити, що вони можуть походити з одного джерела, якого, ймовірно, більше не існує". Більше того, можна припустити, що готська (у той час під готською розуміли германські мови) і кельтська мови, хоча і є змішаними, однак мають разом із санскритом те ж саме походження; і навіть древньоперську мову можна було б додати до тієї ж групи мов [цит. за пр.: 15, с. 3].

Г. В. Церетелі зазначає, що спостереження У. Джоунза розглядаються окремими лінгвістами як ключові для порівняльно-історичного мовознавства. У висновках, отриманих У. Джоунзом, а згодом і засновником фіно-угорського мовознавства С. Дьярматі (1751–1830), а також О. Х. Востоковим (1781–1864), Р. Раском (1787–1832), Я. Гріммом (1785–1863), Ф. Боппом (1791–1867) та ін., було сформульоване гіпотетичне положення про те, що окремі мови демонструють занадто велику схожість між собою, щоб це можна було б пояснити випадковістю або просто певним впливом [15, с. 3].

Засновники порівняльно-історичного мовознавства пояснювали цю схожість у галузі лексики і граматичної структури їхнім походженням від однієї мови, припускаючи, що в найдавніші часи, від яких письмові джерела не збереглися, ці мови були однією мовою, а наявні між ними відмінності є результатом подальших змін. Саме тому подальший підхід порівняльного вивчення подібних між собою мов був спрямований на пояснення не подібностей між ними, а розбіжностей [32, р. 185].

Однак, ці дослідження показали, що відмінності, які простежуються між окремими спорідненими мовами, не завжди піддавалися тлумаченню. Це і зумовило появу теорії про змішування мов, про взаємні контакти і т.ін. Як зауважує Г. В. Церетелі, подібності, своєю чергою, почали пояснювати вже не спільністю походження, а зближенням різних систем [15, с. 3]. Ще на початку ХХ ст. І. О. Бодуен де Куртене запропонував тезу про "споріднені" мови і писав: "[...] поруч зі спорідненістю мов ми повинні прийняти теж їх властивість ("споріднення") як результат взаємовпливу ..." [1, с. 525; 7, с. 43; 16, с. 449–450], що започаткувало лінгвоконтактологію, ідеї якої знайшли відгомін у *лінгвістичній макрокомпаративістиці*.

Мета статті – простежити етапи наукових пошуків щодо масового споріднення мов світу як основного завдання ностратичної лінгвістики.

Завдання:

– осмислити визначення понять "ностратична прмова" / "праностратична мова";
– проаналізувати хронологічно-просторові наукові етапи становлення ностратичної лінгвістики.

Т. М. Гарипов називає *ностратичну теорію походження мов* "передовою лінгвістичною теорією ХХ ст." [3], суть якої полягає у реконструкції *ностратичної прмови / праностратичної мови* – гіпотетичного мови-предка (праностратичний(-і) етимон(-и)) на основі зіставлення наявних у кожній мовній сім'ї реконструйованих праоснов (етимонів і їх архетипів), змодельованих на основі синхронічних і діахронічних генетичних відповідників (близько- або далеко-) споріднених мов різних

просторово-хронологічних періодів розвитку й становлення певних мовних груп, їх підгруп, або окремих мов у межах кожної мовної сім'ї (визначення наше – Я.К.): *індоєвропейської* (балто-слов'янських, німецьких, індоарійських, кельтських, грецької та ін.), *афразійської* (семітських, єгипетської, кушитських, чаду та ін.), *картвельської* (грузинської, сванської та ін.), *дравідійської* (тамільської, телугу та ін.), *уральської* (прибалтійсько-фінських, обсько-угорських, самодійських та ін.) й *алтайської* (тюркських, монгольських і тунгусо-маньчжурських) мовних сімей. Саме тому ностратична макросім'я об'єднала майже всі мови Європи (за винятком північнокавказьких мов і баскської мови), майже всі сучасні й давні мови Близького Сходу (за винятком хурритсько-урартських, хаттської, шумерської, етрусської та деяких ін. мов), мови Африки (Сахари і на північ від неї), мови Центральної Азії і Сибіру (за винятком енісейських) і мови Індії (за винятком сино-тибетських і австроазійських) [5, с. 55–66].

Припускаємо, що статус *ностратичної лінгвістики* як окремого розділу лінгвістичної макрокомпаративістики давно окреслений, однак багато макрокомпаративістів (див. праці В. А. Дибо, В. А. Терентьєва та ін.) виділяють різні гіпотетичні етапи її становлення, окремі версії яких спробуємо представити нижче.

Попри те, що зародження порівняльно-історичного мовознавства припадає на першу половину XIX ст., В. А. Дибо і В. А. Терентьєв у статті “Ностратическая макросемья и проблема ее временной локализации” [6] припускають, що на цьому **допроедвтичному етапі відбувається накопичення матеріалу і попарне порівняння мовних сімей**: праці Ф. Боппа – *індоєвропейсько-картвельські порівняння* (1846 р. і 1847 р.), *порівняння індоєвропейських мов з малайсько-полінезійською підгрупою мов* (1840 р.); М. А. Кастрена [23, р. 14, 18], В. Шотта [39, р. 1] – *урало-алтайські порівняння*; Р. Колдуелл – *дравідійські і північно-індійські* [22] *порівняння*.

Згодом у 60-х рр. XIX ст. Р. фон Раумер [37] (1863 р.) і Г. Асколі [18] (1864 р.) зосередили увагу на *індоєвропейсько-семітських порівняннях*. Приблизно тоді ж В. Томсен [42] (1869 р.) заговорив про зв'язок *індоєвропейських і фіно-угорських мов*. Пізніше цю пропозицію підхопили естонець Н. Андерсон [17] (1879 р.) і британський фонетист Г. Світ [41] (1900 р.). Згадаємо також напрацювання семітолога Ф. Деліча, який досліджував лексичні паралелі між *індоєвропейсько-семітськими мовами*. Однак, А. Бомхард припускає, що “праця Н. Андерсона містить занадто багато помилок, щоб говорити про її цінність” [19, р. 3].

Цей етап також характеризується напрацюваннями данського лінгвіста Г. Моллера [35], який видав декілька публікацій, де спробував надати власну версію щодо тісного взаємозв'язку між *індоєвропейсько-семітськими мовами*. Пізніше цей науковий доробок продовжив французький лінгвіст А. Кюні [25]. Хоча, як зауважує А. Р. Бомхард, усі напрацювання й зусилля зазначених учених не були достойно оцінені науковим співтовариством [19, р. 1].

На **проедвтичному етапі**, який припадає на початок XX ст. і триває до його середини (до 1950 рр.), **залучаються до масового порівняння не дві, а три мовні родини**. Зокрема, учень Г. Моллера – Х. Педерсен, якого називають основоположником *ностратичної теорії походження мов* завдяки виходу науково-історичної праці про тюркську фонологію “*Türkische Lautgesetze*” (1903 р.), запропонував термінологічну дескрипцію “ностратична макросім'я” та припустив, що *індоєвропейські мови* є пов'язаними родинними зв'язками з *фіно-угорськими та самодійськими мовами*, вказуючи на “подібну, хоча менш явну схожість”, з одного боку, між *тюркськими, монгольськими і тунгусо-маньчжурськими мовами*, а з іншого, – *юкагирськими і ескімосо-алеутськими мовами*. Дослідник також уважав, що

індоєвропейські мови можуть бути пов'язані з *семітськими*, а через них – з *хамітськими* (термін нині застарів) і, ймовірно, з *баскською мовою* [36, р. 337–338]. Взагалі, він намагався довести віддалену спорідненість трьох мовних сімей: *індоєвропейської, урало-алтайської й афразійської* [3].

Цей етап також характеризується напрацюваннями італійця А. Тромбетті, який говорив про приналежність *нахсько-дагестанських і сино-тибетських мов* до *синокавказької макросім'ї*, а також про спорідненість *баскської мови* з *картвельськими мовами* і про наявність в баскській мові субстрату загальнокавказької лексики [43; 44; 45]; австрійця В. Шмідта [38, S. 240] з його поглядами на спорідненість *аустричних мов* з *японською мовою*; шведів Б. Колліндер [24] і Й. Ангер – про *урало-індоєвропейську спорідненість*; фінів О. Соважа і А. М. О. Рясянен – про *урало-алтайську спорідненість*; а також багато інших їх послідовників в країнах Євразії і Америки, які поповнили ностратичний склад *картвельськими, дравідійськими і юкагірського-чуванськими мовами* [3]. Але недоліком згаданих гіпотез було те, що вони не намагалися встановлювати фонетичні відповідності між окремими сім'ями, не прагнули реконструювати вихідні форми, що викликало різку критику компаративістів, переважно індоєвропеїстів [6].

Звертаємо увагу на те, що якщо на *допроедевичному* етапі відбувався переважно збір і накопичення матеріалу, то *проедевичний* етап характеризується ширшим охопленням матеріалу і спробами реконструкції ностратичної прамови.

1920–1950 рр. – період, коли формується алтайське мовознавство і детально розробляються порівняльні граматики ностратических мовних сімей (див. праці В. А. Дібо, В. А. Терентьева, А. В. Щербака та ін.), які підготували наступний *класифікаційний етап*, що припадає на II пол. XX ст. (1960 р.) і для якого *характерна установка на встановлення можливих реконструкцій ностратичної прамови – реконструкції ностратичних етимонів / архетипів* [6].

З середини 60-х рр. XX ст. інтелектуальний клімат поступово почав змінюватися і лінгвісти знову зацікавилися розслідуванням далекого лінгвістичного взаємозв'язку [19, р. 1]. Інтерес відродився в 1964 р., коли А. Б. Долгопольський опублікував статтю “Гіпотеза древнейшого родства языков Северной Евразии. Проблемы фонетических соответствий” у журналі “Вопросы языкознания” (1964 р.), де сформулював *сибіро-європейську гіпотезу* про генетичну спорідненість мовних сімей Старого Світу – *індоєвропейської, уральської, алтайської, афразійської, картвельської мовних сімей і чукотсько-камчатських мов*. У тому ж році його колега В. М. Ілліч-Світич публікує наукове обґрунтування спорідненості для подібної за складом ностратичної макросім'ї “Опыт сравнения ностратических языков (семито-хамитских, картвельских, индоевропейских, уральских, дравидийских, алтайских)” [8]. Звичайно, можливість існування глибокої спорідненості між різними сім'ями мов Євразії обговорювалася і раніше, однак саме цим ученим вдалося довести її за допомогою порівняльно-історичного методу, розробивши систему регулярних фонетичних відповідностей і підтвердивши його на матеріалі базової лексики і морфологічних парадигм [27, р. 7].

Як припускає А. Р. Бомхард, напрацювання А. Б. Долгопольського і В. М. Ілліч-Світича, хоча і не без недоліків, продемонстрували, що окремі мови, мовні групи і підгрупи північної і центральної частини Євразії, зокрема на Індійському субконтиненті і давньому Близькому Сході можуть бути генетично пов'язаними між собою [19, р. 3], що дало їм змогу, відповідно до пропозиції, зробленої Х. Педерсеном у 1903 р., обґрунтувати припущення про мовні сім'ї, які варто включити до єдиного угруповання мов, застосовуючи при цьому термін “ностратична макросім'я”. В окремих наукових публікаціях В. М. Ілліч-Світич збирав матеріал для порівняльного

словника ностратичних мов, у якому представив дані *шести мовних сімей: індоєвропейської, картвельської, афроазійської, уральської, дравідійської й алтайської*. При цьому А. Б. Долгопольський говорив також про включення *чукотско-камчатських й ескімосько-алеутських мов* [19, р. 2].

Зважаючи на те, що цей етап характеризується й реконструкцією даних ностратичної прамови, варто відзначити, що до своєї трагічної загибелі в автомобільній катастрофі 21 серпня 1966 р. В. М. Ілліч-Світич планував підготувати порівняльний словник ностратичних мов зі списком, більше ніж 600 ностратичних коренів, і детально простежити їх розвиток у кожній з мов, де вони були зареєстровані. Однак, працюючи наполегливо, буквально присвятивши всю свою енергію для здійснення проекту, дослідник опублікував попередній звіт про виконану роботу в 1965 р. під назвою “Materials for a Comparative Dictionary of the Nostratic Languages (Indo-European, Altaic, Uralic, Dravidian, Kartvelian, Hamito-Semitic)” (“Матеріали для порівняльного словника ностратических мов (індоєвропейської, алтайської, уральської, дравідійської, картвельської, хаміто-семітської мовних сімей)”), де містяться записи 350 коренів [19, р. 3].

Після загибелі В. М. Ілліч-Світича в 1966 р. А. Б. Долгопольський стає засновником ностратичного семінару (з 1972 р.), у рамках якого було сформовано осередок школи макрокомпаративістики, що складався зі студентів і співробітників Відділення теоретичної і прикладної лінгвістики філологічного факультету МДУ. Багато в чому завдяки семінару в наступні десятиліття вдалося здійснити найбільш важливий прорив в області макрокомпаративістики, у тому числі й доказ С. А. Старостіним існування другої євразійської макросім'ї – *сино-кавказької* [13].

Від'їзд А. Б. Долгопольського до Ізраїлю в 1976 р. (з тих пір і до кінця своїх днів він проживав у м. Хайфа) не зупинив його роботу. Основною метою вченого стає підготовка фундаментального порівняльного словника ностратичних мов – ідея, розпочата ще В. М. Ілліч-Світичем, чії незавершені рукописи були опубліковані трьома томами, за редакцією В. А. Дибо [27, р. 8]. Відтак, праця була підготовлена до друку завдяки зусиллям Р. Булатової, В. А. Дибо і А. Б. Долгопольського, у результаті чого перший том словника з'явився в 1971 р., де представлено 245 словникових статей. Другий том, що з'явився в 1976 р., містить словникові статті з 246 по 353 версії і завершується переліком індексів до всього матеріалу, свого часу підготовленого самим В. М. Ілліч-Світичем. Нарешті, третій том з'явився в 1981 р. і містить словникові статті з 354 до 378 версію. Як зазначає сам А. Р. Бомхард, хоча жоден з томів не був підготовлений В. М. Ілліч-Світичем, проте представляє колективні зусилля команди вчених [19, р. 2].

Долгопольський продовжує дослідження ностратичних мов [19, р. 2]. Він відбирав всю можливу літературу з сотень мов Євразії й Африки, зібравши велику бібліотеку з більше, ніж 10 тис. томів: етимологічних словників, граматичних описів, етнолінгвістичних нарисів, книг з історії та етнографії тощо [27, р. 8]. Робота, на яку в А. Б. Долгопольський витратив майже чотири десятиліття, принесла результат – “Ностратический словарь” (2008 р.).

Звичайно, на цьому етапі варто назвати праці дослідників, які продовжували як бінарне, так і широке (масове) порівняння різних мовних сімей [див. праці 20, р. 715–864; 31; 33], про що засвідчує опублікована в 1969 р. стаття “Die gemeinsamen Wurzeln des semitischen und indogermanischen Wortschatzes” [21], у якій Л. Бруннер здійснив докладне порівняння словникового складу *індоєвропейської й семітської мовних сімей*, а в 1980 р. Калеві Е. Коскінен представив версії ще ширшого порівняння мов [19, р. 2].

У 1975 р. у видавництві “Orbis” з’явилася стаття, у якій А. Р. Бомхард опублікував кілька досліджень і на основі яких у 1984 р. було видано книгу “Toward Proto-Nostratic: A New Approach to the Comparison of Proto-Indo-European and Proto-Afroasiatic”, де він намагався показати, що *індоєвропейська й семітська мовні сім’ї* (пізніше розширена з метою включення всіх *афроазійських мов*) можуть мати віддалене споріднення. Відгуки на цю працю спонукали вченого розширити сферу своїх досліджень, що, з одного боку, стало переходом від класифікаційного етапу до класифікаційного-дослідницького.

Дослідницько-таксономічний етап припадає на кінець ХХ ст. (з 1990 р.), де дослідники (В. Блазек, А. Бомхард, Дж. Грінберг, С. А. Старостін) переглядають розроблені класифікації мовних сімей, пропонуючи включити й інші мови.

А. Бомхард, опублікувавши разом з Дж. К. Керном у 1994 р. ностратичний словник “The Nostratic Macrofamily: A study in Distant Linguistic Relationship”, до ностратичної макросім’ї почав відносити: *афразійську, алтайську, дравідійську, індоєвропейську, картвельську, уральську, фіно-угорську сім’ї*, а також *шумерську мову, еламо-дравідійську єдність та етрусську мову*, на основі яких вдалося представити 601 реконструкцію [20]. У цій праці один із підготовлених Дж. К. Керном розділ присвячений ностратичній морфології [там само]. При цьому І. М. Рассоха помітив цікаву тенденцію у тому, що реконструкції А. Бомхарда лише частково збігаються з тими, які свого часу надавав В. М. Ілліч-Світич (з 378 кореневих морфем В. М. Ілліч-Світича у А. Бомхарда взято всього 117). При цьому І. М. Рассоха стверджує, що “така розбіжність, безумовно, демонструє про слабку доказовість реконструкцій, проте найголовніше полягає у тому, що сама єдність цих мов, підтверджена незалежними дослідженнями, виглядає дуже переконливо” [12].

У наступній статті “Indo-European and the Nostratic Hypothesis: History of Research, Current Trends, and Future Prospects” [19] А. Р. Бомхард надає матеріал для підтримки додаткових 29 ностратичних коренів. При цьому дослідник продовжує збирати дані і планує опублікувати ще й інші статті з метою висвітлення ще більше спільних (дублетних) ностратичних коренів.

Звертаємо увагу на те, що цей етап відновив жваву дискусію щодо включення до ностратичної макросім’ї не лише шести мовних сімей, а навіть й інших мов, мовних сімей і т. ін., а також перегляду їх ностратичного характеру. Згадаємо версію О. Ю. Мілітарьова і С. А. Старостіна з приводу *афразійської мовної сім’ї*: якщо В. М. Ілліч-Світич, А. Б. Долгопольський, В. Блазек і А. Бомхард розглядають її як одну з основних гілок ностратичної макросім’ї, то О. Ю. Мілітарьов, С. А. Старостін і Дж. Грінберг вважають її допоміжною гілкою, називаючи “сестринською гілкою” (англ. *sister branch*) [цит. за пр.: 26, р. 159], не заперечуючи при цьому її зв’язок з індоєвропейськими на більш давньому рівні.

Разом з тим, за версією С. А. Бурлак і С. А. Старостіна, відкритим і донині залишається питання про ностратичний характер *ескімосько-алеутських, еламської, етрусської, юкагірської, чукотсько-камчатських мов* [2, с. 334, 337, 382]. Так, наприклад, якщо С. А. Старостін відносить *етрусську мову* до сино-кавказьких / дено-кавказьких, то Дж. Грінберг – до кавказьких мов. Тимчасом американському досліднику Д. Макелпіну [34] належить обґрунтування генетичного споріднення *еламської мови*, представленої пам’ятками III–I тис. до н.е., з *дравідійськими мовами* [14, с. 39], тобто мовознавець спробував висунути припущення про спорідненість *еламської мови* не взагалі з ностратичними, а конкретно з *дравідійськими*. Необхідно також враховувати можливу спорідненість з ностратичними мовами ще деяких мов Північно-Східної Азії і Америки: окрім *ескімосько-алеутських, юкагірської і*

чукотсько-камчатських мов, це, за припущенням І. М. Хелімського, ще й сім'я пенуті (одна з сімей індіанських мов) [там же, с. 41–42]. Деякі мови сім'ї пенуті демонструють особливу близькість з індоевропейськими [2, с. 155]. Ю. Л. Мосенкіс наводить список паралелей між ностратичними мовами і найвідомішою з пенуті – мовою майя [11, с. 12].

Очевидно, за версією І. М. Рассохи, “у палеоліті-мезоліті Європа і Передня Азія були не менш строкатими в мовному плані, ніж, наприклад, індіанська Америка або Нова Гвінея. Надалі основна частина цих мов зникла, і лише деякі залишили субстратні сліди у відомих мовах”. Дослідник допускає, що лише за двадцять п'ять тисяч років епохи пізнього палеоліту мови *Homo sapiens* могли розійтися куди завгодно, причому рухалися племена, змінювався клімат і т. ін. Двадцять п'ять тисяч років, ймовірно, достатній час для розбіжності мов до повного розходження [12].

Звичайно, це ще не повний перелік імовірних мов, які мають ностратичний характер. Так, у праці “What is Nostratic” [46] Р. В. Уескотт, проаналізувавши праці макрокомпаративістів, представив їх позиції у вигляді таблиці (див. Табл. 1), окремі з яких розглянемо нижче.

Таблиця 1

Склад ностратичної макросім'ї за даними різних учених

Group	Author	Illič-Svityč	Dolgopolsky	Starostin	Blažek	Bomhard	Greenberg (Eurasian)
Indo-European	•	•	•	•	•	•	•
Uralic (-Yukaghir)	•	•	•	•	•	•	•
Altaic (Turkic- Mongolic-Tungusic)	•	•	•	•	•	•	•
Kartvelian	•	•	•	•	•	•	
Dravidian (-Elamite)	•	•	•	•	•	•	
Chukchi-Kamchatkan				•	•	•	•
Japanese-Korean			•	•	•	•	•
Gilyak					•	•	•
Eskimo-Aleut				•	•	•	•
Afro-Asiatic	•	•			•	•	
Sumerian						•	
Ainu							•
Total:	6	7	8	10	11	11	8

[46]

Звертаємо увагу на те, що склад ностратичної макросім'ї А. Бомхарда включає 11 позицій мовних сімей і мов. Окрім цього, таблиця демонструє те, що індоевропейська, уральська й алтайська мовні сім'ї виділяються у всіх дослідників, а картвельські і дравідійські мови відсутні у Дж. Грінберга. Д. Дедіу [26, р. 159] припускає, що один із головних ностратичних розподілів спричинений статусом афразійської мовної сім'ї [28, р. 29], покликаючись при цьому на праці О. Ю. Мілітарьова, С. А. Старостіна і Дж. Грінберга [29; 30]: якщо версія С. А. Старостіна полягає у тому, що три макросім'ї Старого Світу – афразійська, ностратична і китайсько-кавказька – ймовірно, пов'язані на більш глибокому діахронічному рівні, тому їх можна об'єднати в єдину євразійську суперсім'ю [40, р. 156], то дослідження Дж. Грінберга, проведені в 1987 р., продемонстрували

подібну побудову мовної єдності, об'єднаної в *євразійську макросім'ю* (англ. *Eurasiatic macrofamily*), до якої належать: *індоєвропейські* (включаючи хетську), *уральські* (юкагирські), *алтайські* (тюрські, монгольські, тунгуські), *чукотсько-камчатські*, *японсько-корейські*, *ескімосько-алеутські*, *нивські мови*, а також *айнська мова* [29; 30]. Зауважимо, що на відміну від В. М. Ілліч-Світича і А. Р. Бомхарда, Дж. Грінберг не включає *картвельські*, *афразійські*, *еламо-дравідійські мови* до *євразійської макросім'ї* не тому, що вони не пов'язані між собою, а через те, що ці три мовні позиції мають більш віддалене відношення до *індоєвропейських мов*, ніж інші, які поряд з *індоєвропейськими* утворюють природну таксономічну підгрупу [19, р. 3].

Окрім цього, проведені дослідження на *дослідницько-таксономічному етапі*, показують, що позиція А. Р. Бомхарда [19] збігається з позицією Дж. Грінберга [29; 30], адже А. Р. Бомхард припускає, що "ностратична макросім'я включає *афразійську*, *картвельську*, *еламо-дравідійську*, а також *євразійську*". Іншими словами, А. Р. Бомхард розглядає ностратичні мови як найвищий таксономічний рівень. При цьому *афразійська мовна сім'я* стоїть осібно як надзвичайно давня незалежна гілка, бо, за версією А. Р. Бомхарда, "це була перша гілка ностратичних мов, що відокремилася від решти ностратичного мовного співтовариства". Молодшими, за припущенням дослідника, є *картвельська* й *еламо-дравідійська мовні сім'ї*. Таке гіпотетичне положення підтверджується аналізом лексичного складу, займенникових основ (англ. *pronominal stems*) і морфологічних систем (англ. *morphological systems*), тому *індоєвропейські*, *урало-юкагирські*, *алтайські*, *нівська*, *чукотсько-камчатська* й *ескімосько-алеутська мови* є пов'язаними як група мов, ніж будь-яка з тих, що належить до *афразійських*, *картвельських* і *еламо-дравідійських мов*. Це і є причиною того, чому А. Р. Бомхард дотримується позиції Дж. Грінберга у створенні окремої підгрупи євразійських мов у межах ностратичної макросім'ї [19, р. 3].

Більше того, А. Р. Бомхард, говорячи про ностратичний характер шумерської мови, вважає її окремою гілкою ностратичної макросім'ї і, ймовірно, близькою до *еламо-дравідійських мов*. При цьому дослідник не впевнений з приводу *картвельських* і *еламо-дравідійських мов*. Очевидно, займенникові основи картвельської мовної сім'ї мають тісний взаємозв'язок з тими, що представлені в *євразійській макросім'ї*. З іншого боку, остання нагадує афразійську мовну сім'ю через використання, наприклад, префіксів. Говорячи про *еламо-дравідійські мови*, то їх займенникові основи мають приблизно таку ж кількість паралелей з *афразійськими*, як *афразійські* з *євразійськими* або *картвельськими*. Проте, іменникове і дієслівне відмінювання в *еламо-дравідійських мовах* демонструють близький взаємозв'язок з *євразійськими*, ніж з *афразійськими мовами*. А. Р. Бомхард схиляється до гіпотетичного положення про те, що *картвельські*, ймовірно, ближчі до *євразійських мов* [19, р. 4].

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що *ностратична лінгвістика* пройшла чотири послідовні етапи у своєму становленні: від допропедевтичного (попарне порівняння мовних сімей: *індоєвропейсько-картвельські порівняння*, *порівняння індоєвропейських мов з малайсько-полінезійською підгрупою мов* (Ф. Бопп); *урало-алтайські порівняння* (М. А. Кастрен, В. Шотт); *дравідійські і північно-індійські порівняння* (Р. Колдуелл) та ін.); пропедевтичного (порівняння трьох мовних сімей: *індоєвропейська*, *урало-алтайська* й *афразійська мовні сім'ї* (Х. Педерсен)); класифікаційного (*індоєвропейської*, *картвельської*, *афроазійської*, *уральської*, *дравідійської* й *алтайської* (В. М. Ілліч-Світич)) до дослідницько-таксономічного (розширення складу ностратичної макросім'ї до 11 мовних сімей у А. Р. Бомхарда, встановлення ностратичного характеру *ескімосько-алеутських*, *еламської*, *етрусської*, *юкагирської*, *чукотсько-камчатських мов* (С. А. Бурлак,

С. А. Старостін), виокремлення *афразійської мовної сім'ї* (С. А. Старостін), введення поняття *євразійська суперсім'я* (за С. А. Старостіним), або *макросім'я* (за Дж. Грінбергом)) етапів.

Л і т е р а т у р а

1. *Бодуэн де Куртене И. А.* Языкознание / И. А. Бодуэн де Куртене // Энциклопедический словарь / [изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон]. – СПб., 1904. – LXXXI. – С. 525.
2. *Бурлак С.* Сравнительно-историческое языкознание / С. Бурлак, С. Старостин. – М. : Академия, 2005. – 432 с.
3. *Гарипов Т. М.* Ностратика – передовая лингвистическая теория XX века / Т. М. Гарипов // Лингвистический семинар. – Уфа : УГНТУ, 2008. – С. 7–10.
4. *Десницкая А. В.* Вопросы изучения родства индоевропейских языков / А. В. Десницкая. – М.–Л., 1955. – С. 33.
5. *Дыбо В. А.* Проблемы изучения отдаленного родства языков / В. А. Дыбо, И. И. Пейрос // Вестник Российской Академии Наук. – М., 1985. – № 2. – С. 55–66.
6. *Дыбо В. А.* Ностратическая макросемья и проблема ее временной локализации / В. А. Дыбо, В. А. Терентьев // Лингвистическая реконструкция и древнейшая история Востока : [тезисы и доклады конференции]. – М., 1984. – Часть 5. Проблемы изучения ностратической макросемьи языков. – С. 3–20.
7. *Иванов Вяч. Вс. И. А.* Бодуэн де Куртенэ и типология славянских языков / Вяч. Вс. Иванов // И. А. Бодуэн де Куртенэ (К 30-летию со дня смерти). – М., 1960. – С. 43.
8. *Иллич-Свитыч В. М.* Опыт сравнения ностратических языков / В. М. Иллич-Свитыч. – М., 1971, 1976, 1984. – Т. 1–3.
9. *Индоевропейский словарь с ностратическими этимологиями* : в 3 т. / [отв. ред. А. В. Дыбо, ред. К. В. Бабаев]. – М. : Рукописные памятники Древней Руси, 2013. – Т. 1. – 848 с. – (Studia philologica).
10. *Кузнецов П. С.* Ошибки Н. Я. Марра в его взглядах на родство и историческое развитие языка / П. С. Кузнецов. – 1952. – С. 209–248.
11. *Мосенкис Ю. Л.* Общемировой праязык: история вопроса и постановка проблемы / Ю. Л. Мосенкис // Происхождение языка и культуры: древняя история человечества. – К. : Международный институт соционики, 2006. – № 1. С. 5–13.
12. *Рассоха И. Н.* Украинская прародина индоевропейцев / И. Н. Рассоха. – Х. : ХНАМГ, 2007. – 392 с.
13. *Старостин С. А.* Гипотеза о генетических связях синотибетских языков с енисейскими и северокавказскими языками / С. А. Старостин // Лингвистическая реконструкция и древнейшая история Востока. – М., 1984. – С. 19–38.
14. *Хелимский Е. А.* Проблема границ ностратической макросемьи языков / Е. А. Хелимский // Лингвистическая реконструкция и древнейшая история Востока : [тезисы и доклады конференции]. – М., 1984. – Ч. 5. : Проблемы изучения ностратической макросемьи языков. – С. 31–48.
15. *Церетели Г. В.* О языковом родстве и языковых союзах / Г. В. Церетели // Вопросы языкознания. – М., 1968. – № 3. – С. 3–18.
16. *Шарадзенидзе Т. С.* Классификации языков и их принципы / Т. С. Шарадзенидзе. – Тбилиси, 1958. – С. 449–450.
17. *Anderson N.* Studien zur Vergleichung der ugrofinnischen und indogermanischen Sprachen, H. Laakmann (Dorpat) / N. Anderson. – 1891. – Mode of Access : <http://hdl.handle.net/10062/5758>
18. *Ascoli G. I.* Del nesso ario-semitico. lettera seconda al professore Francesco Bopp / G. I. Ascoli // Il Politecnico. 1864. – Vol. 22. – P. 121–151.
19. *Bomhard A. R.* Indo-European and the Nostratic Hypothesis: History of Research, Current Trends, and Future Prospects / A. R. Bomhard. – Boston, Massachusetts, USA, 1995. – 82 p.
20. *Bomhard A. R.* The Nostratic Macrofamily: A Study in Distant Linguistic Relationship / A. R. Bomhard, J. C. Kerns. – Berlin, N.Y., Amsterdam : Moutonde Gruyter, 1994. – P. 715–864
21. *Brunner L.* Die gemeinsamen Wurzeln des semitischen and indogermanisches Wortschatzes / Linus Brunner. – Bern : Francke Verlag, 1969.
22. *Caldwell R.* A comparative grammar of the Dravidian, or, South-Indian family of languages / R. Caldwell. – London : Harrison, 1856. – viii + 528 p.
23. *Castren M. A.* Versuch einer burjatischen Sprachlehre nebst kurzem Worterverzeichniss / M. A. Castren. – SPb., 1857.

24. *Collinder B.* Indo-uralisches Sprachgut: Die Urverwandtschaft zwischen der indoeuropaischen and der uralischen (finnisch-ugrisch-samojedischen) / Bjorn Collinder. – Sprachfamilie. Uppsala : A. B. Lundequistska, 1934.
25. *Cuny A.* Etudes prégrammaticales sur le domaine des langues indo-européennes et chamito-sémitiques / Albert Cuny. – Paris : Champion, 1924.
26. *Dediu D.* Non-spurious correlations between genetic and linguistic diversities in the context of human evolution : PhD Thesis / D. Dediu // University of Edinburgh. – Edinburgh, UK. – 2007. – Mode of Access : <http://pubman.mpdl.mpg.de/pubman/item/escidoc:64356:7/component/escidoc:64357/DediuPhDThesis2007.pdf>
27. *Dolgopolsky A.* Nostratic Dictionary [Electronic Resource] / Aaron Dolgopolsky. – The McDonald Institute, 2008. – Mode of Access : <http://www.dspace.cam.ac.uk/handle/1810/196512>.
28. *Dolgopolsky A.* The Nostratic macrofamily: a short introduction / [eds C. Renfrew & D. Nettle]. – 1999. – P. 19–44.
29. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2000. – Vol. I, Grammar.
30. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2002. – Vol. II, Lexicon.
31. *Hegedus H.* Bibliographia Nostratica 1960–1990 / Hen Hegedus // A List of Publications on, or Relevant for Nostratic Studies. – Szombathely : Seminar fur uralische Philologie der Berzsenyi-Hochschule, 1992.
32. *Hockett Ch. F.* Sound change / Ch. F. Hockett // Language. – 1965. – 41, 2. – P. 185.
33. *Landsberg M.* Materials for a Bibliography of Translinguistic Studies / Marge Landsberg. – Bloomington, IN : Indiana University Linguistics Club, 1986.
34. *McAlpin D. W.* Proto-Elamo-Dravidian: The Evidence and Its Implications / D. W. McAlpin. – Philadelphia, PA : American Philosophical Society, 1981.
35. *Möller H.* Semitisch und Indogermanisch / Hermann Möller. – Kopenhagen : H. Hagerup, 1906. – Teil I. Konsonanten (перевидання. – Hildesheim–New York : Georg Olms 1978).
36. *Pedersen H.* Türkische Lautgesetze / H. Pedersen // Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 57. – 1903. – S. 535–561.
37. *Rudolf R.* von Gesammelte sprachwissenschaftliche Schriften / R. von Rudolf. – Frankfurt/Erlangen, 1863. – P. 189–204.
38. *Schmidt W.* Die Beziehungen der austrischen Sprachen zum Japanischen / W. Schmidt // The Connections of the Austric Languages to Japanese. – Wien Beitrag zur Kulturgeschichte und Linguistik, 1930. – S. 239–251.
39. *Schott W.* Das Reich Karachatei oder Li-Liao / W. Schott. – Berlin, 1849.
40. *Starostin S.* Subgrouping of Nostratic: comments on Aharon Dolgopolsky's The Nostratic Macrofamily and Linguistic Palaeontology / [eds C. Renfrew & D. Nettle]. – 1999. – P. 137–156.
41. *Sweet H.* The history of language / Henry Sweet. – London : Dent, 1900. – xi, 148 p.
42. *Thomsen V.* Den gotiske sprogklassens indflydelse på den finske / V. Thomsen. – Kobenhavn, 1869.
43. *Trombetti A.* Il nostro dialetto Bolognese / A. Trombetti. – Bologna: Zanichelli, 1929.
44. *Trombetti A.* La lingua etrusca e le lingue preindoeuropee del Meditarreneo / A. Trombetti // Studi etruschi. – Firenze, 1927. – T. 1.
45. *Trombetti A.* Origine asiatica delle lingue e popolazioni americane / A. Trombetti // Atti del 22 congresso internazionale degli americanisti, (Roma, Settembre 1928). – Roma : Istituto Cristoforo Colombo, 1928. – T. 1. – P. 169–246.
46. *Wescott R. W.* What is Nostratic / R. W. Wescott. – Mother Tongue, 1998.

References

1. *Boduen de Kurtene I. A.* Yazykoznanie / I. A. Boduen de Kurtene // Entsiklopedicheskiy slovar / [izd. F. A. Brokgauz, I. A. Yefron]. – SPb., 1904. – LXXXI. – C. 525.
2. *Burlak S.* Sravnitelno-istoricheskoe yazykoznanie / S. Burlak, S. Starostin. – M. : Akademiya, 2005. – 432 s.
3. *Garipov T. M.* Nostratika – peredovaya lingvisticheskaya teoriya XX veka / T. M. Garipov // Lingvisticheskii seminar. – Ufa : UGNTU, 2008. – S. 7–10.
4. *Desnitskaya A. V.* Voprosy izucheniya rodstva indoevropeyskikh yazykov / A. V. Desnitskaya. – M.–L., 1955. – S. 33.
5. *Dybo V. A.* Problemy izucheniya otdalennogo rodstva yazykov / V. A. Dybo, I. I. Peyros // Vestnik Rossiyskoy Akademii Nauk. – M., 1985. – № 2. – S. 55–66.

6. *Dybo V. A.* Nostraticheskaya makrosemya i problema ee vremennoy lokalizatsii / V. A. Dybo, V. A. Terentev // *Lingvisticheskaya rekonstruktsiya i drevneyshaya istoriya Vostoka* : [tezisy i doklady konferentsii]. – M., 1984. – Chast 5. Problemy izucheniya nostraticheskoy makrosemy yazykov. – С. 3–20.
7. *Ivanov Vyach.* Vs. I. A. Boduen de Kurtene i tipologiya slavyanskikh yazykov / Vyach. Vs. Ivanov // I. A. Boduen de Kurtene (K 30-letiyu so dnya smerti). – M., 1960. – S. 43.
8. *Illich-Svitych V. M.* Opyt sravneniya nostraticheskikh yazykov / V. M. Illich-Svitych. – M., 1971, 1976, 1984. – T. 1–3.
9. *Indoevropskiy slovar s nostraticheskimi etimologiyami* : v 3 t. / [otv. red. A. V. Dybo, red. K. V. Babaev]. – M. : Rukopisnye pamyatniki Drevney Rusi, 2013. – T. 1. – 848 s. – (Studia philologica).
10. *Kuznetsov P. S.* Oshibki N. Ya. Marra v ego vzglyadakh na rodstvo i istoricheskoe razvitie yazyka / P. S. Kuznetsov. – 1952. – S. 209–248.
11. *Mosenkis Yu. L.* Obshchemirovoy prayazyk: istoriya voprosa i postanovka problemy / Yu. L. Mosenkis // *Proiskhozhdenie yazyka i kultury: drevnyaya istoriya chelovechestva*. – K. : Mezhdunarodnyy institut sotsioniki, 2006. – № 1. S. 5–13.
12. *Rassokha I. N.* Ukrainskaya prarodina indoevroytsev / I. N. Rassokha. – Kh. : KhNAMG, 2007. – 392 s.
13. *Starostin S. A.* Gipoteza o geneticheskikh svyazyakh sinotibetskikh yazykov s eniseyskimi i severokavkazskimi yazykami / S. A. Starostin // *Lingvisticheskaya rekonstruktsiya i drevneyshaya istoriya Vostoka*. – M., 1984. – S. 19–38.
14. *Khelimskiy Ye. A.* Problema granits nostraticheskoy makrosemy yazykov / Ye. A. Khelimskiy // *Lingvisticheskaya rekonstruktsiya i drevneyshaya istoriya Vostoka* : [tezisy i doklady konferentsii]. – M., 1984. – Ch. 5. : Problemy izucheniya nostraticheskoy makrosemy yazykov. – S. 31–48.
15. *Tsereteli G. V.* O yazykovom rodstve i yazykovykh soyuzakh / G. V. Tsereteli // *Voprosy yazykoznaneya*. – M., 1968. – № 3. – S. 3–18.
16. *Sharadzenidze T. S.* Klassifikatsii yazykov i ikh printsipy / T. S. Sharadzenidze. – Tbilisi, 1958. – S. 449–450.
17. *Anderson N.* Studien zur Vergleichung der ugrofinnischen und indogermanischen Sprachen, H. Laakmann (Dorpat) / N. Anderson. – 1891. – Mode of Access : <http://hdl.handle.net/10062/5758>
18. *Ascoli G. I.* Del nesso ario-semitico. lettera seconda al professore Francesco Bopp / G. I. Ascoli // *Il Politecnico*. 1864. – Vol. 22. – P. 121–151.
19. *Bomhard A. R.* Indo-European and the Nostratic Hypothesis: History of Research, Current Trends, and Future Prospects / A. R. Bomhard. – Boston, Massachusetts, USA, 1995. – 82 p.
20. *Bomhard A. R.* The Nostratic Macrofamily: A Study in Distant Linguistic Relationship / A. R. Bomhard, J. C. Kerns. – Berlin, N.Y., Amsterdam : Moutonde Gruyter, 1994. – P. 715–864
21. *Brunner L.* Die gemeinsamen Wurzeln des semitischen and indogermanischen Wortschatzes / Linus Brunner. – Bern : Francke Verlag, 1969.
22. *Caldwell R.* A comparative grammar of the Dravidian, or, South-Indian family of languages / R. Caldwell. – London : Harrison, 1856. – viii + 528 p.
23. *Castren M. A.* Versuch einer burjatischen Sprachlehre nebst kurzem Worterverzeichniss / M. A. Castren. – SPb., 1857.
24. *Collinder B.* Indo-uralisches Sprachgut: Die Urverwandtschaft zwischen der indoeuropaischen and der uralischen (finnisch-ugrisch-samojedischen) / Bjorn Collinder. – Sprachfamilie. Uppsala : A. B. Lundequistska, 1934.
25. *Cuny A.* Etudes prégrammaticales sur le domaine des langues indo-européennes et chamito-sémitiques / Albert Cuny. – Paris : Champion, 1924.
26. *Dediu D.* Non-spurious correlations between genetic and linguistic diversities in the context of human evolution : PhD Thesis / D. Dediu // University of Edinburgh. – Edinburgh, UK. – 2007. – Mode of Access : <http://pubman.mpdl.mpg.de/pubman/item/escidoc:64356:7/component/escidoc:64357/DediuPhDThesis2007.pdf>
27. *Dolgopolsky A.* Nostratic Dictionary [Electronic Resource] / Aaron Dolgopolsky. – The McDonald Institute, 2008. – Mode of Access : <http://www.dspace.cam.ac.uk/handle/1810/196512>.
28. *Dolgopolsky A.* The Nostratic macrofamily: a short introduction / [eds C. Renfrew & D. Nettle]. – 1999. – P. 19–44.
29. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2000. – Vol. I, Grammar.
30. *Greenberg J.* Indo-European and Its Closest Relatives: The Eurasiatic Language Family / J. Greenberg. – Stanford : Stanford University Press, 2002. – Vol. II, Lexicon.

31. *Hegedos H.* Bibliographia Nostratica 1960–1990 / Hen Hegedos // A List of Publications on, or Relevant for Nostratic Studies. – Szombathely : Seminar fur uralische Philologie der Berzsenyi-Hochschule, 1992.
32. *Hockett Ch. F.* Sound change / Ch. F. Hockett // Language. – 1965. – 41, 2. – P. 185.
33. *Landsberg M.* Materials for a Bibliography of Translinguistic Studies / Marge Landsberg. – Bloomington, IN : Indiana University Linguistics Club, 1986.
34. *McAlpin D. W.* Proto-Elamo-Dravidian: The Evidence and Its Implications / D. W. McAlpin. – Philadelphia, PA : American Philosophical Society, 1981.
35. *Möller H.* Semitisch und Indogermanisch / Hermann Möller. – Kopenhagen : H. Hagerup, 1906. – Teil 1. Konsonanten (перевидання. – Hildesheim–New York : Georg Olms 1978).
36. *Pedersen H.* Türkische Lautgesetze / H. Pedersen // Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 57. – 1903. – S. 535–561.
37. *Rudolf R. von* Gesammelte sprachwissenschaftliche Schriften / R. von Rudolf. – Frankfurt/Erlangen, 1863. – P. 189–204.
38. *Schmidt W.* Die Beziehungen der austrischen Sprachen zum Japanischen / W. Schmidt // The Connections of the Austric Languages to Japanese. – Wien Beitrag zur Kulturgeschichte und Linguistik, 1930. – S. 239–251.
39. *Schott W.* Das Reich Karachatei oder Li-Liao / W. Schott. – Berlin, 1849.
40. *Starostin S.* Subgrouping of Nostratic: comments on Aharon Dolgopolsky's The Nostratic Macrofamily and Linguistic Palaeontology / [eds C. Renfrew & D. Nettle]. – 1999. – P. 137–156.
41. *Sweet H.* The history of language / Henry Sweet. – London : Dent, 1900. – xi, 148 p.
42. *Thomsen V.* Den gotiske sprogklassens indflydelse på den finske / V. Thomsen. – Kobenhavn, 1869.
43. *Trombetti A.* Il nostro dialetto Bolognese / A. Trombetti. – Bologna: Zanichelli, 1929.
44. *Trombetti A.* La lingua etrusca e le lingue preindoeuropee del Meditarreneo / A. Trombetti // Studi etruschi. – Firenze, 1927. – T. 1.
45. *Trombetti A.* Origine asiatica delle lingue e popolazioni americane / A. Trombetti // Atti del 22 congresso internazionale degli americanisti, (Roma, Settembre 1928). – Roma : Istituto Cristoforo Colombo, 1928. – T. 1. – P. 169–246.
46. *Wescott R. W.* What is Nostratic / R. W. Wescott. – Mother Tongue, 1998.

Капранов Я. В. Ностратическая лингвистика: история, современное состояние и перспективы развития.

В статье представлены этапы научных исследований массового родства языков мира как основной задачи ностратической лингвистики; предложено определение понятия “ностратический праязык” / “праностратический язык”; проанализированы хронологическо-пространственные научные этапы становления ностратической лингвистики: от допроедевтического (парного сравнения языковых семей), проедевтического (сравнение трех языковых семей), классификационного (представленного индоевропейской, картвельской, афро-азиатской, уральской, дравидийской и алтайской семьями (В. М. Ильич-Свитыч)) до исследовательско-таксономического (расширение состава ностратической макросемьи) этапов.

Ключевые слова: массовое родство языков, ностратическая лингвистика, “ностратический праязык” / “праностратический язык”, допроедевтический, проедевтический, классификационный и исследовательско-таксономический этапы.

Kapranov Y. V. Nostratic Linguistics: History, Current State and Prospects for Development.

The article represents the stages of scientific researches of mass comparison of the languages of the world as a major problem of Nostratic linguistics. The definition of “Nostratic Proto-Language” / “Proto-Nostratic Language” has been offered. The chronological and areal research stages of establishment of Nostratic linguistics have been analyzed: from pre-proaedeutic (pair comparison of language families), proaedeutic (comparison of three language families), classification (represented by the Indo-European, Kartvelian, Afro-Asiatic, Uralic, Altaic and Dravidian language families (V. M. Ilyich-Svitych)) to research and taxonomic (expansion of the Nostratic macrofamily) stages.

Keywords: mass comparison, Nostratic linguistics, “Nostratic Proto-Language” / “Proto-Nostratic language”, pre-proaedeutic, proaedeutic, classification and research and taxonomic stages.